PARTICULARITĂȚILE RĂSPUNDERII JURIDICE PENTRU NEEXECUTAREA OBLIGAȚIILOR PĂRINTEȘTI

Andriana CEBOTARI

Definiția doctrinară a răspunderii juridice conturează această noțiune ca fiind o categorie prin care este desemnată obligația subiectului de drept responsabil de a suporta consecințele nerespectării unei norme juridice în vigoare în vederea restabilirii ordinii de drept din societate [1], răspunderea juridică implicând conform normelor de teorie a dreptului necesitatea de îndeplinire a obligației în baza forței coercitive a statului, apariția răspunderii pentru fapta săvârșită în cazul nerespectării legislației și aplicarea sancțiunii față de cel ce s-a făcut vinovat de încălcarea legislației.

În ramura dreptului familiei, consecințele juridice nefavorabile care pot surveni în cazul încălcării normelor impuse de legislație sunt de o rezonanță socială semnificativă, aducând atingere valorilor primordiale protejate de stat – copilul și familia, iar pedeapsa care survine ca rezultat al implicării răspunderii juridice în dreptul familiei ia de obicei forma lipsirii de un oarecare drept. Caracteristic pentru dreptul familiei este faptul că drepturile părinților sunt și obligațiile lor [2], fiind înaintate opinii precum că în cadrul exercitării drepturilor părinteşti, drepturile nu sunt acordate decât în vederea îndeplinirii îndatoririlor, ca mijloace destinate pentru realizarea sarcinii de ocrotire a minorului, drepturile părinteşti neavând o finalitate în ele însele [3]. Totuși legislația familiei nu dictează părinților modul de educație, întreținere și reprezentare a copilului, ci doar interzice abuzul de aceste drepturi – or, sunt interzise orice acțiuni care vin în detrimentul copiilor și pedepsește nerealizarea lor.

Dacă analizăm modul de executare a obligațiilor părinteşti, observăm că doar obligația de întreținere poate fi executată silit, în baza art. 74 al Codului

familiei al RM, care indică că în cazul în care părinții nu participă la întreținerea copiilor, pensia de întreținere se încasează pe cale judecătorească. În ceea ce ține de drepturile/obligațiile cu caracter personal, impunerea realizării acestora este imposibilă, iar ca rezultat al neîndeplinirii acestora survine decăderea din drepturile părinteşti.

În acest sens, unii autori [4] consideră că răspunderea juridică este, în primul rând, o sarcină suplimentară ce survine în caz de neîndeplinire a obligațiilor, dar nicidecum nu coincide cu aceste obligații. Egalarea răspunderii cu îndeplinirea silită a obligației duce la eliminarea răspunderii, deoarece implicarea răspunderii nu împovărează cu nimic părinții, cu excepția aplicării executării silite a obligației de întreținere, care aşa sau altfel urma să fie executată. În acelaşi context, dacă analizăm decăderea din drepturile părinteşti sau luarea copilului fără decăderea din drepturile părinteşti, ajungem la concluzia că aceste măsuri de fapt intervin tot în beneficul copilului. Dacă privim situația în rădăcină, reiese că părintele de rea-credință care nu îşi realizează obligațiile părinteşti, la un moment dat este scutit de acestea de către stat, anume prin intermediul instituțiilor de decădere din drepturi părinteşti şi luarea copilului fără decădere din drepturile părinteşti. În afară de faptul că părinții care s-au arătat dezinteresați de soarta copilului sunt ,,pedepsiți" de către stat prin faptul că încetează a avea anumite legături juridice cu minorul, părinții nu suportă nici o repercusiune suplimentară. Amintim că în doctrina de specialitate sancțiunea juridică este considerată ca fiind actul prin care în mod silit se obține executarea unei obligații ce nu se face de bună-voie [5]. În fond, rezultă că decăderea din drepturile părinteşi şi luarea copilului fără decăderea din drepturile părinteşti nu reprezintă de fapt o sancțiune juridică, ci o măsură de protecție a copiilor survenită din cauza comportamentului necorespunzător al părinților, cele două instituții menționate mai sus reflectând răspunderea juridică de dreptul familiei, dar nefiind totuşi în esență sancțiuni juridice.

Unii dintre autori consideră că în acest context răspunderea juridică în dreptul familiei în general nu există ca atare, deoarece nu conține în sine cele trei elemente pe care le-am amintit mai sus: necesitatea de îndeplinire a obligației în baza forței coercitive a statului, apariția răspunderii pentru fapta săvârşită în cazul nerespectării legislației şi aplicarea sancțiunii față de cel ce s-a făcut vinovat de încălcarea legislației; iar din conținutul normelor juridice rezultă că părintele, în urma neîndeplinirii unei obligații părinteşti, este lipsit de unele drepturi ale sale, dar nu este împovărat cu anumite sarcini sau obligații noi [6]; se susține în acest context că ,,dreptul familiei ca ramură de drept există, iar răspunderea juridică familială nu există" [7].

Cert este faptul că nu ne putem ralia acestei păreri, deoarece instituția decăderii din drepturile părinteşi şi luării copilului fără decăderea din

drepturile părinteşti intervine ca rezultat atît al comportamentului abuziv din partea părinților, cât şi ca o consecință a inacțiunii, adică a apatiei sociale a părinților, cu consecințe indiscutabil nefaste. În raporturile juridice dintre părinți şi copii pot exista însă situații care nu conduc indispensabil la decăderea din drepturi părinteşti; în dependență de esența abuzului de drepturi sau neîndeplinirea obligațiilor familiale, legislația prevede sancțiuni cu caracter administrativ, civil sau penal. Astfel, nu putem să ne conformăm opiniei care susține că răspunderea juridică în dreptul familiei nu există. Nu putem omite specificul ramurii de dreptul familiei, care presupune prevalarea relațiilor personal nepatrimoniale, ceea ce condiționează şi răspunderea prioritar nepatrimonială [8].

În virtutea celor expuse, urmează să menționăm că nu este corect să confundăm răspunderea juridică în dreptul familiei cu sancțiunea propriu-zisă. Lipsirea permanentă sau temporară de dreptul subiectiv familial al părinților care nu-şi execută obligațiile părinteşti este de fapt acea sancțiune juridică de dreptul familiei care incumbă părinților, fiind reflectată în interzicerea de a beneficia de drepturi nepatrimoniale şi patrimoniale: de exemplu, dreptul de a participa la educația copilului, de a comunica cu copilul, de a reprezenta interesele copilului, dreptul de a beneficia ulterior de întreținere din partea copilului sau dreptul de a moşteni în urma decesului copilului. Prohibirea persoanelor lipsite de drepturi părinteşti de a beneficia de posibilitatea de a-şi exercita drepturile la fel ca celelalte persoane-reprezintă de fapt sancțiunea juridică de dreptul familiei care revine părinților care nu-şi execută îndatoririle față de copii [9].

În această ordine de idei, conchidem că neexecutarea obligațiilor părinteşti atrage după sine răspunderea juridică familială, care, în dependență de situație, poate îmbrăca forma de mijloc de ocrotire a drepturilor familiale, materializat de cele mai dese ori în lipsirea permanentă sau temporară de dreptul subiectiv sau forma de sancțiune propriu-zisă.

Referințe:

1. BALTAG, D. *Teoria răspunderii şi responsabilității juridice*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2007, p.135.
2. CEBOTARI, V. *Dreptul familiei*. Ed. II, Chişinău: Reclama, 2008, p.197.
3. BARASCH, E., NESTOR, I., ZILBERSTEIEN, S. *Ocrotirea părintească*. Bucureşti: Editura Ştiințifică, 1960, p.85.
4. НЕЧАЕВА, А.М. *Правонарушения в сфере семейных отношений*. Москва: Наука, 1993, с. 143
5. DJUVARA, M. *Teoria generală a dreptului*. Bucureşti: All Beck, 1995, p. 405.
6. НЕЧАЕВА, А.М. *Правонарушения в сфере семейных отношений*. Москва: Наука, 1993, с. 145
7. ЛИПИНСКИЙ, Д. О некоторых проблемах системы юридической ответственности. В: *Право и политика*. Москва, 2004, № 12, с.24